

2022-2023 ուստարվա ավարտական Հայոց պատմության 9-րդ դասարանի քննության հարցաշարը, հարցատոմսի կառուցվածքը և գնահատման չափանիշները

Հարցաշար

Ստորև ներկայացված են 2022-2023 ուստարվա Հայոց պատմության 9-րդ դասարանի ավարտական քննության հարցաշարերը՝ ըստ 6-9-րդ դասարանների Հայոց պատմության ծրագրի (հրաման N 39-Ա/Ք, 20.01.2012) և գործածության մեջ գտնվող երկու դասագրքերի: Յուրաքանչյուր դպրոցում Հայոց պատմության հարցատոմսերը պետք է կազմվեն՝ հիմք ընդունելով ստորև ներկայացված երկու հարցաշարերից այն մեկը, որը համապատասխանում է տվյալ դպրոցում գործածվող դասագրքին:

Առաջին հարցաշարը կազմված է՝ ըստ «Չանգակ» հրատարակչության հրատարակած հետևյալ դասագրքերի՝

1. Հայոց պատմություն 6, Աշոտ Մելքոնյան, Արտակ Մովսիսյան, Էդուարդ Դանիելյան, Երևան 2013 թ.,
2. Հայոց պատմություն 7, Աշոտ Մելքոնյան, Էդուարդ Դանիելյան, Գագիկ Հարությունյան, Հակոբ Մուրադյան, Երևան 2014 թ.,
3. Հայոց պատմություն 8, Աշոտ Մելքոնյան, Արամ Միմոնյան, Արամ Նազարյան, Հակոբ Մուրադյան, Երևան 2013 թ.,
4. Հայոց պատմություն 9, Էդիկ Գևորգյան, Կարեն Խաչատրյան, Ամատունի Վիրաբյան, Երևան 2014 թ.:

Երկրորդ հարցաշարը կազմված է՝ ըստ «Մանմար» հրատարակչության հրատարակած հետևյալ դասագրքերի՝

1. Հայոց պատմություն 6, խմբագրությամբ Բ. Հ. Հարությունյանի, Երևան 2013 թ.,
2. Հայոց պատմություն 7, խմբագրությամբ Բ. Հ. Հարությունյանի և Պ. Հ. Հովհաննիսյանի, Երևան 2014 թ.,
3. Հայոց պատմություն 8, խմբագրությամբ Վ. Բարխուդարյանի, Երևան 2013 թ.,
4. Հայոց պատմություն 9, խմբագրությամբ Վ. Բարխուդարյանի, Երևան 2014 թ.:

Հարցատոմսի կառուցվածքը

Հարցատոմսը պետք է կազմված լինի չորս հարցից՝ յուրաքանչյուր ժամանակաշրջանից մեկ հարց

- 1-ին հարց – հին և հնագույն շրջան
- 2-րդ հարց - միջին դարեր,
- 3-րդ հարց - նոր շրջան,
- 4-րդ հարց – նորագույն շրջան:

Հարցատոմսերը կազմվում են դպրոցում՝ մեթոդավորման կողմից:

Գնահատման չափանիշները

Աշակերտի պատասխանը գնահատվում է առավելագույնը 20 միավորով՝ 5-ական միավոր յուրաքանչյուր հարցի համար:

Յուրաքանչյուր հարցի պատասխան գնահատվում է՝

- 5 միավոր - լիարժեք պատասխանի՝ նյութը ամբողջական, առանց սխալների և վերլուծաբար ներկայացնելու դեպքում,
- 4 միավոր - թերություններով կամ ոչ էական սխալներով պատասխանի դեպքում,
- 3 միավոր - մի քանի բացթողում կամ սխալներ թույլ տալու դեպքում,
- 2 միավոր - նյութը միայն մասնակիորեն ներկայացնելու դեպքում,
- 1 միավոր - նյութի մասին սոսկ ընդհանուր պատկերացում ունենալու դեպքում,
- 0 միավոր - պատասխանի բացակայության դեպքում:

Առաջին հարցաշար
(Ըստ «Զանգակ» հրատարակչության դասագրքերի)

ՀԻՆ և ՀՆԱԳՈՒՅՆ ՇՐՋԱՆ

1. Հայկական լեռնաշխարհը՝ հայերի հայրենիք

«Հայրենիք» հասկացությունը: Հայկական լեռնաշխարհի դիրքն ու սահմանները: Լեռները

2. Հայկական լեռնաշխարհի լճերը, գետերը և բնակլիմայական պայմանները

Լճերը: Գետերը

3. Հայաստանի պատմավարչական բաժանումները

Հայաստանի վաղ շրջանի պատմավարչական բաժանումները

4. Հայերի ծագումը

Հայաստանը հնդեվրոպական նախահայրենիք: Հայաստանը Հին Արևելքի վեպերում և առասպելներում

5. Վաղ պետական կազմավորումները Հայաստանի տարածքում

Հայկական առաջին պետական կազմավորումը, Արատուա: Հայասա թագավորությունը: Նաիրի երկիրը: Հայկազունիների Արարատյան թագավորությունը

6. Վանի թագավորության հիմնադրումը: Տուշպա-Վանը՝ մայրաքաղաք

Վանի թագավորության հիմնադրումը: Տուշպա-Վանը՝ մայրաքաղաք

7. Թագավորության հզորացումը: Վանի աշխարհակալ տերությունը

Երկրի հզորացումը Մենուա արքայի օրոք: Արգիշտի I հզոր արքան

8. Հայկազունիների նոր թագավորությունը Ք.ա. VII-VI դարերում

Պարույր նահապետը՝ Հայոց թագավոր: Երվանդ I Սակավակյաց: Տիգրան I Երվանդյան

9. Հայկազունի Երվանդականների թագավորության վերականգնումը

Ալեքսանդր Սակեդոնացու արշավանքները և Հայաստանը

10. Հայոց թագավորությունները Ք.ա. III դարում

Հայաստանը Ք.ա. IV դարի վերջին: Հայկական թագավորությունները և Մելիկյան տերությունը Ք.ա. III դարում:

11. Արտաշեսյան թագավորության կազմավորումը

Հայկական թագավորությունների անկախացումը: Արտաշես I-ը և հայկական հողերի միավորումը

12. Արտաշես I-ի բարենորոգումները

Վարչական և ռազմական բարեփոխումները: Արտաշես I-ի մյուս բարեփոխումները: Արտաշատ մայրաքաղաքի հիմնադրումը:

13. Տիգրան II-ի գահակալումը: Մեծ Հայքի ամբողջականության վերականգնումը

Տիգրան II-ի գահակալումը: Ծովքի վերամիավորումը

14. Տիգրան II Մեծի տերության ստեղծումը: Հայկական աշխարհակալության ընդլայնումը

Հայ-պոնտական դաշինքը և Կապադովկիայի նվաճումը: Հայ-պարթևական պատերազմը: Մելիկյան պետության միացումը

15. Տիգրան Մեծի տերությունը

Տիգրան Մեծի հիմնած բնակավայրերը: Տիգրան Մեծը ժամանակակիցների գնահատումը

16. Մեծ Հայքի թագավորությունն Արտավազդ II-ի օրոք

Կրասոսի արշավանքը: Հռոմեական նոր արշավանքը

17. Տրդատ I-ի գահակալումը

Հայ-պարթևական դաշինքն ընդդեմ Հռոմեական կայսրությունն

18. Մեծ Հայքը I դարի վերջից մինչև III դարի սկիզբը

Սանատրուկ II: Վաղարշ I: Արշակունիների ժառանգական իշխանության հաստատումը

19. Տրդատ III –ի գահակալությունը

Տրդատ արքայազնի և Գրիգոր Պարթևի վերադարձը

20. Հայկական մշակույթի ակունքները: Հայկական առասպելները

Հայկական առասպելները

21. Հայկական վիպերգերը

Վիպերգեր

22. Հայոց նախաքրիստոնեական հավատքը

Հայկական պետությունների դիցարանները

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐ

23. Ավատատիրության ձևավորումը Հայաստանում:

Հողատիրության ձևերը: Հասարակության դասերը, աստիճանակարգությունը:

24. Պետական կառավարման համակարգը:

Թագավորը և արքունի գործակալությունները: Բանակը:

25. Քրիստոնեության ընդունումը որպես պետական կրոն:

Տրդատ III Մեծ և Գրիգոր Լուսավորիչ: Քրիստոնեության՝ պետականորեն ընդունման պատմական նշանակությունը:

26. Պայքար թագավորական իշխանության ամրապնդման համար:

Արշակ II-ի քաղաքականությունը: Հայկական գործերի հաղթանակները:

27. Պայքար պարսից զավթողական քաղաքականության դեմ:

Պայքար պարսից զավթողական քաղաքականության դեմ: Պապ թագավոր:

28. Վարդանանց պատերազմը:

Պարսից գերիշխանության սաստկացումը: Արտաշատի ժողովը: Ապստամբության ծավալումը: Ավարայրի ճակատամարտը և դրա նշանակությունը:

29. Վահանանց ապստամբությունը:

Վահանանց ապստամբությունը: Նվարասկի պայմանագիրը:

30. Արաբական արշավանքները և Հայաստանը:

Հայաստանը և արաբական ներխուժումները: Թեոդորոս Ռշտունու քաղաքականությունը:

31. Հայաստանի ինքնավարության վերականգնումը:

Խալիֆայության գերիշխանության վերացման ընթացքը Հայաստանում: 850-855 թթ. ապստամբությունը:

32. Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց այբուբենի ստեղծումը:

Հայ գրերի գյուտը: Գրերի գյուտի նշանակությունը:

33. Ոսկեդարյան գրականությունը:

Պատմագրություն: Փիլիսոփայություն: Բնական գիտություններ:

34. Հայաստանի անկախության վերականգնումը:

Անկախության վերականգնման գործընթացը: Թագավորության հռչակումը:

35. Պայքարը արաբների դեմ:

Արաբների դեմ պայքարի հաղթական ավարտը: Աշոտ II Երկաթ:

36. Բագրատունյաց Հայաստանի վերելքը:

Հայոց թագավորության վերելքը: Թագավորությունը հզորության գագաթնակետին: Գագիկ I:

37. Հայ ժողովրդի պայքարն օտար նվաճողների դեմ: Զաքարյաններ:

Սելջուկների դեմ պայքարի նոր փուլը: Զաքարյանների իշխանությունը:

38. Հայկական պետության ստեղծումը Կիլիկիայում:

Հայերը Կիլիկիայում: Ռուբինյան իշխանության առաջացումը:

39. Հայոց թագավորության վերականգնումը:

Լևոն II-ի իշխանության շրջանը: Լևոն Մեծագործի քաղաքականությունը:

40. Կիլիկյան Հայաստանի պետական կարգը:

Արքունիքը և բանակը:

41. Հայկական մշակույթը X-XIV դարերում:

Դպրոցները և համալսարանները: Պատմագրությունը:

42. Հայկական մշակույթը X-XIV դարերում:

Գրականությունը: Ճարտարապետությունը: Սկարչությունը:

43. Հայաստանի ազատագրության համար պայքարը:

Հայկական իշխանությունները ուշ միջնադարում: Հայաստանի ազատագրության համար պայքարը:

44. Հայկական մշակույթը (XV դար - XVII դարի առաջին կես):

Դպրոցը: Տպագրությունը. Հակոբ Մեղապարս:

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

45. Ազատագրական պայքարի նոր փուլը:

Էջմիածնի 1677 թ. ժողովը: Իսրայել Օրին և նրա գործունեությունը:

46. Ազատագրական զինված պայքարը Արցախում:

Պայքարի սկիզբը Արցախում: Զինված պայքարը Արցախում:

47. Ազատագրական զինված պայքարը Սյունիքում:

Ազատագրական պայքարի սկիզբը Սյունիքում: Դավիթ Բեկ: Հայկական իշխանությունների ստեղծումը: Հալիձորի հաղթանակը: Մխիթար Սպարապետ:

48. Ազատագրական պայքարի գաղութահայ կենտրոնները:

Հովսեփ Էմինի գործունեությունը: Մադրասի հայրենասիրական խմբակը:

49. 1826 - 1828 թթ. ռուս-պարսկական պատերազմը:

1826 - 1828 թթ. ռուս-պարսկական պատերազմը: Թուրքմենչայի հաշտության պայմանագիրը:
Պարսկահայերի վերաբնակեցումը:

50. Հայկական մարզը: 1836 թ. եկեղեցական կանոնադրությունը:

Հայկական մարզի կազմակերպումը: 1836 թ. եկեղեցական կանոնադրությունը:

51. Հայկական մշակույթը XVII դարի երկրորդ կեսից մինչև XIX դարի առաջին կեսը:

Դպրոցը: Տպագրությունը: Հայ մամուլի սկզբնավորումը:

52. Հայկական մշակույթը XVII դարի երկրորդ կեսից մինչև XIX դարի առաջին կեսը:

Պատմագիտությունը: Վենետիկի Մխիթարյան միաբանությունը: Արվեստը:

53. Հայ հասարակական քաղաքական միտքը:

Հայկական պահպանողականությունը: Ազատականությունը հայ իրականության մեջ: Հայ ազգայնականությունը:

54. Ձեյթունի 1862 թ. ապստամբությունը:

Ձեյթունի 1862 թ. ապստամբությունը:

55. Ռուս-թուրքական 1877 - 1878 թթ. պատերազմը:

Ռուս-թուրքական պատերազմի սկիզբը: Բայազետի պաշտպանությունը: Հայերի մասնակցությունը պատերազմին: Պատերազմի ավարտը:

56. Հայկական հարցի միջազգայնացումը:

Սան Ստեֆանոյի հաշտության պայմանագիրը և Հայկական հարցը: Հայկական հարցը Բեռլինի վեհաժողովում:

57. Հայ ազգային կուսակցությունները

Արևնական կուսակցություն: Հնչակյան կուսակցություն: Հայ հեղափոխական դաշնակցություն:

58. Հայդուկային շարժումը:

Հայդուկային շարժման սկիզբը: Նշանավոր հայդուկապետերը:

59. Ազատագրական շարժումների ծավալումը XX դարի սկզբին:

Նոր մարտավարության ընդունումը: Ս.Առաքելոց վանքի կոնիվը: Մասունի 1904 թ. ապստամբությունը:

60. Հայ-թաթարական կոնֆլիկտները

Հայ-թաթարական ազգամիջյան բախումը: Հայերի ինքնապաշտպանության կազմակերպումը:

61. Հայկական հարցը 1912 - 1914 թթ.:

Հայկական հարցը 1912 - 1914 թթ.:

62. Հայ ժողովուրդը Առաջին աշխարհամարտի տարիներին:

Հայաստանը և Օսմանյան կայսրության ու Ռուսաստանի ռազմաքաղաքական ծրագրերը: Կամավորական ջոկատների ստեղծումը:

63. Հայոց Մեծ եղեռներ:

Հայերի ցեղասպանության երիտթուրքական պետական ծրագիրը: Մեծ եղեռներ:

64. Ինքնապաշտպանական հերոսամարտերը 1915 թվականին:

Վանի փառապանծ հաղթանակը: «Մուսա լեռան քառասուն օրը»:

65. Արևմտահայերի և արևելահայերի առաջին համագումարները:

Արևմտահայերի ազգային խորհուրդը: Արևմտահայաստանի վերածննդի սկիզբը: Հայոց ազգային խորհրդի ստեղծումը:

66. Խորհրդային Ռուսաստանը և Հայաստանը:

«Թուրքահայաստանի մասին» հրովարտակը: Բրեստ-Լիտովսկի հաշտությունը և Հայկական հարցը:

67. Մայիսյան հերոսամարտերը:

Պատերազմի վերաճումը թուրք-հայկականի: Սարդարապատի և Բաշ-Ապարանի ճակատամարտերը:

68. Մայիսյան հերոսամարտերը:

Ղարաքիլիսայի ճակատամարտերը: Մայիսյան հերոսամարտերի պատմական նշանակությունը:

69. Հայկական մշակույթը XIX դարի երկրորդ կեսին և XX դարի սկզբին:

Կրթական համակարգը: Հայագիտությունը:

70. Հայկական մշակույթը XIX դարի երկրորդ կեսին և XX դարի սկզբին:

Կերպարվեստը: Թատրոնը: Երաժշտությունը:

71. Հայկական գաղթավայրերը նոր շրջանում:

Գաղթավայրերի առաջացումը: Խոշոր գաղթավայրերը:

ՆՈՐԱԳՈՒՑՆ ՇՐՋԱՆ

72. Հայոց անկախ պետության կայացումը:

Անկախության հռչակումը: Բաթումի պայմանագիրը: Հայկական պետության կերտումը:

73. Ներքին կայունությանը սպառնացող վտանգները

Թուրք-թաթարական խռովությունները: 1920 թ. Մայիսյան ապստամբությունը:

74. Հայաստանի Հանրապետության միջազգային դրությունը 1918 - 1920 թթ.:

Արտաքին հարաբերությունները և դիվանագիտական կապերը: Հայ-վրացական հարաբերությունները: Հայ-ադրբեջանական հարաբերությունները:

75. Հայկական հարցը Փարիզի խաղաղության խորհրդաժողովում:

Հայկական պատվիրակությունները Փարիզի խորհրդաժողովում: Միացյալ Հայաստանի հռչակումը: Հայկական հարցը Սան Ռեմոյի խորհրդաժողովում: Սերի պայմանագիրը:

76. Հայաստանը ռուս-թուրքական հարաբերությունների ոլորտում:

Հայ-ռուսական հարաբերությունները: Քեմալական շարժումը և Հայաստանը: Քեմալաբուլճևիկյան համագործակցությունը:

77. 1920 թ. թուրք-հայկական պատերազմը:

Թուրք-հայկական պատերազմը: Հայաստանի խորհրդայնացումը:

78. Խորհրդային վարչակարգի հաստատումը:

Իշխանության նոր մարմինների ստեղծումը: Փետրվարյան ապստամբությունը:

79. Խորհրդային Հայաստանը Անդրդաշնության և ԽՍՀՄ-ի կազմում:

ՀԽՍՀ առաջին Սահմանադրության ընդունումը: Հայաստանը Անդրդաշնության և ԽՍՀՄ-ի կազմավորման գործընթացում:

- 80. Խորհրդային Հայաստանի տարածքային հիմնախնդիրները (1920 - 1922 թթ.):**
«Լոռու չեզոք գոտու» և Ջավախքի հիմնախնդիրները: Ջանգեզուրի, Լեռնային Ղարաբաղի և Նախիջևանի հիմնախնդիրները:
- 81. Խորհրդային Հայաստանի տարածքային հիմնախնդիրները (1920 - 1922 թթ.):**
Հայկական տարածքային հարցը Մոսկվայի և Կարսի 1921 թ. պայմանագրերում:
- 82. Տնտեսության վերականգնումը և զարգացումը:**
Արդյունաբերացումը: Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացումը:
- 83. Քաղաքական բռնությունները և հալածանքները:**
Կոմունիստական ամբողջատիրության հաստատումը: Քաղաքական բռնաձնշումների նոր փուլը:
- 84. Հայկական սփյուռքի ձևավորումը:**
Սփյուռքի առաջացումը: Հայկական հարցը Լոնդոնի և Լոզանի խորհրդածոդովներում:
- 85. Հայ ժողովուրդը Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին:**
Պատերազմի սկիզբը: Հայերի մասնակցությունը պատերազմին: Հայկական ազգային դիվիզիաները: Խորհրդային Միության հայ հերոսները և զորավարները:
- 86. Խորհրդային Հայաստանի մշակույթը (1920 - 1945 թթ.):**
Անգրագիտության վերացումը: Խորհրդային դպրոցի ձևավորումը:
- 87. Խորհրդային Հայաստանի մշակույթը (1920 - 1945 թթ.):**
ԽՍՀՄ ԳԱ հայկական մասնաճյուղի հիմնադրումը և ՀԽՍՀ ԳԱ ստեղծումը: Բնական գիտությունների և հայագիտության զարգացումը:
- 88. Խորհրդային Հայաստանի մշակույթը (1920 - 1945 թթ.):**
Թատրոնը և կինոարվեստը: Կերպարվեստը և երաժշտությունը: Քաղաքաշինությունը և ճարտարապետությունը:
- 89. Հայկական հարցի վերաբացումը:**
Հայկական հարցի վերաբացումը միջազգային նոր պայմաններում:
- 90. Մեծ հայրենադարձությանը:**
1946 - 1948 թթ. մեծ հայրենադարձությունը:
- 91. Խորհրդային Հայաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքը:**
Հայաստանը խրուշչովյան «ձնհալի տարիներին»: Ազգային զարթոնքը: Այլախոհությունը:
- 92. Արցախյան շարժման սկիզբը:**
Արցախյան շարժման սկզբնավորումը: ՀԽՍՀ և ԽՍՀՄ ղեկավարության դիրքորոշումը: Մումգախիթյան ողբերգությունը:

93. Համազգային շարժման վերերը:

Համազգային շարժման ծավալումը:

94. Ազատագրական պայքարի զինված փուլը:

Ինքնապաշտպանական ջոկատների ստեղծումը և Հայաստանի սահմանների պաշտպանությունը: Ազատագրական պայքարի զինված փուլը:

95. Հայաստանի Հանրապետության անկախության գործընթացը:

Հայաստանի անկախության մասին հռչակագիրը: ԽՍՀՄ-ի փլուզումը, ԱՊՀ-ի ստեղծումը:

96. Հայաստանի Հանրապետության ամրապնդման գործընթացը:

Հայաստանի Հանրապետության անկախության հռչակումը: Իշխանության մարմինների ձևավորումը: Բանակը: ՀՀ սահմանադրությունը:

97. ՀՀ միջազգային դրությունը և արտաքին քաղաքականությունը:

ՀՀ միջազգային ճանաչումը: Արտաքին քաղաքականությունը: Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը:

Երկրորդ հարցաշար
(Ըստ «Մանմար» հրատարակչության դասագրքերի)

ՀԻՆ և ՀՆԱԳՈՒՅՆ ՇՐՋԱՆ

1. Հայոց հայրենիքը

Հայկական լեռնաշխարհը՝ հայերի հայրենիք: Հայկական լեռնաշխարհի դիրքը, սահմանները

2. Հայոց հայրենիքը

Հայկական լեռնաշխարհի գետերը, լճերը

3. Հայոց հայրենիքը

Հայաստանի պատմավարչական բաժանումը

4. Հայաստանը հնդեվրոպական նախահայրենիք

Հնդեվրոպական նախահայրենիքը: Հայ ժողովրդի կազմավորման մասին ավանդադրույցները

5. Վաղ պետական կազմավորումների առաջացումը

Արատտա, Հայասա, Թեգարամա, Հայկյաններ

6. Վանի համահայկական թագավորությունը

Վանի թագավորության հիմնադրումը Ք.ա. IX դարում: Տուշպա-Վանը՝ մայրաքաղաք

7. Վանի համահայկական թագավորությունը

Վանի թագավորության հզորացումը (Մենուա, Արգիշտի I)

8. Երվանդունիների թագավորության հիմնադրումը

Պարույր նահապետը՝ Հայոց թագավոր: Երվանդ I Մակավակյաց: Տիգրան Երվանդյան

9. Երվանդականների թագավորությունը Ք.ա. IV-III դարերում

Ալեքսանդր Մակեդոնացու արշավանքները և Հայաստանը

10. Երվանդականների թագավորությունը Ք.ա. IV-III դարերում

Հայկական թագավորությունները Ք.ա. III դարում: Հայկական թագավորությունները և Սելևկյանները

11. Հայկական թագավորությունների անկախացումը

Արտաշես I-ի գահակալումը: Հայկական հողերի միավորումը

12. Արտաշես I-ի բարենորոգումները

Արտաշատ մայրաքաղաքի հիմնադրումը: Հողային հարաբերությունների կարգավորումը: Այլ բարենորոգումներ

13. Տիգրան II Մեծը և Հայկական տերության ստեղծումը

Տիգրան II-ի գահակալությունը: Կապաղովկիայի ռազմակալումը

14. Տիգրան II Մեծը Հայկական տերության ստեղծումը

Տիգրան II Մեծի նվաճումները

15. Տերության տարածքը և բնակչությունը

Տիգրանակերտի կառուցումը

16. Մեծ Հայքի թագավորությունն Արտավազդ II-ի օրոք

Արտավազդ II-ի գահակալությունը: Կրասոսի արևելյան արշավանքը և Հայաստանը:

17. Արշակունյաց արքայատոհմի հաստատումը Հայաստանում

Տրդատ I-ի գահակալումը և գործունեությունը

18. Հայաստանը II-III դարերում

Վաղարշ I: Վաղարշապատ մայրաքաղաքի կառուցումը: Վաղարշ II-ը և Արշակունիների ժառանգական իշխանության հաստատումը

19. Հայաստանը II-III դարերում

Սասանյան հեղաշրջումը Պարսկաստանում և հայ-պարսկական հարաբերությունները

20. Հոգևոր մշակույթը

Առասպելները

21. Հոգևոր մշակույթը

Վիպերգերը

22. Հոգևոր մշակույթը

Դիցարանը

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐ

23. Ավատատիրության ձևավորումը Հայաստանում:

Հողատիրության ձևերը: Ավատատիրական աստիճանակարգությունը:

24. Պետական կառավարման համակարգը:

Պետական կարգը: Բանակը:

25. Քրիստոնեության ընդունումը որպես պետական կրոն:

Տրդատ III Մեծ և Գրիգոր Լուսավորիչ: Քրիստոնեությունը՝ պետական կրոն:

26. Պայքար թագավորական իշխանության ամրապնդման համար:

Արշակ II

27. Պայքար պարսից զավթողական քաղաքականության դեմ:

Պապ թագավորը և Մեծ Հայքի թագավորության հզորության վերականգնման նրա փորձերը:

28. Վարդանանց պատերազմը:

Կրոնափոխության առաջարկը: Արտաշատի ժողովը: Շարժման ծավալումը: Ավարայրի ճակատամարտը:

29. Վահանանց ապստամբությունը:

Ապստամբության սկիզբը: Ակոռիի, Ներսեհապատի և Ճարմանայի ճակատամարտերը: Նվարսակի պայմանագիրը:

30. Արաբական արշավանքները և Հայաստանը:

Արաբական արշավանքները և Հայաստանը: Հայ-արաբական պայմանագիրը:

31. Հայաստանի ինքնավարության վերականգնումը:

Հայաստանի ինքնավարության վերականգնումը: 850 - 855 թթ. ապստամբությունը:

32. Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց այբուբենի ստեղծումը:

Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց այբուբենի ստեղծումը:

33. Ոսկեդարյան գրականությունը:

Պատմագրությունը: Փիլիսոփայությունը և բնական գիտությունները:

34. Հայաստանի անկախության վերականգնումը:

Բագրատունյաց թագավորության հաստատումը: Աշոտ I:

35. Պայքարը արաբների դեմ:

Երկրի անկախության ամրապնդումը: Աշոտ II Երկաթ

36. Բագրատունյաց Հայաստանի վերելքը:

Հայաստանն Աբասի և Աշոտ III-ի թագավորության շրջանում: Սմբատ II թագավորը: Բագրատունյաց թագավորությունը հզորացումը Գագիկ I-ի օրոք:

37. Հայ ժողովրդի պայքարն օտար նվաճողների դեմ: Զաքարյաններ:

Հայ-վրացական զինակցության սկզբնավորումը: Հյուսիսային Հայաստանի ազատագրումը:

38. Հայկական պետության ստեղծումը: Կիլիկիայում:

Հայերը Կիլիկիայում: Ռուբինյանների հաստատվելը Կիլիկիայում: Ռուբինյան իշխանության ընդարձակումը:

39. Հայոց թագավորության վերականգնումը:

Կիլիկյան Հայաստանի հզորացումը: Թագավորության հռչակումը: Ձեռնարկումներ ներքին կյանքում: Արտաքին քաղաքականությունը:

40. Կիլիկյան Հայաստանի պետական կարգը:

Պետական կառավարման համակարգը: Բանակը:

41. Հայկական մշակույթը X-XIV դարերում:

Կրթական գործը: Պատմագրությունը:

42. Հայկական մշակույթը X-XIV դարերում:

Գրականությունը: Ճարտարապետությունը: Որմնանկարչությունը: Մանրանկարչությունը:

43. Հայաստանի ազատագրության համար պայքարը:

Հայկական պետականության վերականգնման փորձ XV դարում: Հայ ազատագրական շարժումը XVI դարում:

44. Հայկական մշակույթը (XV դար - XVII դարի առաջին կես):

Դպրոցը: Տպագրությունը. Հակոբ Մեղապարտ:

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

45. Ազատագրական պայքարի նոր փուլը:

Հակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսի պատվիրակությունը: Հայաստանի ազատագրության Բսրայել Օրու ծրագրերը:

46. Ազատագրական զինված պայքարը Արցախում:

Ռազմական ամրությունների կազմավորումը Արցախում: Ռուսական զորքերի 1722 թ. կասպիական արշավանքը: Շարժման ծավալումը Արցախում:

47. Ազատագրական զինված պայքարը Սյունիքում:

Ազատագրական պայքարի սկիզբը Սյունիքում: Դավիթ-Բեկ: Սյունիքի հայկական իշխանության կազմավորումը: Մխիթար Սպարապետ: Ապստամբության ավարտը:

48. Ազատագրական պայքարի գաղութահայ կենտրոնները:

Հովսեփ Էմինի գործունեությունը: Մաղրասի հայրենասիրական խմբակը:

49. 1826 - 1828 թթ. ռուս-պարսկական պատերազմը:

Պատերազմի ընթացքը: Երևանի գրավումը: Թուրքմենչայի պայմանագիրը:

50. Հայկական մարզը: 1836 թ. եկեղեցական կանոնադրությունը:

Հայաստանի իրավաբաղաբական դրությունը:

51. Հայկական մշակույթը XVII դարի երկրորդ կեսից մինչև XIX դարի առաջին կեսը:

Դպրոցները: Մամուլը: Տպագրությունը:

52. Հայկական մշակույթը XVII դարի երկրորդ կեսից մինչև XIX դարի առաջին կեսը:

Մխիթարյան միաբանություն: Արվեստ:

53. Հայ հասարակական քաղաքական միտքը:

Պահպանողական հոսանք: Ազատամտական հոսանք:

54. Զեյթունի 1862 թ. ապստամբությունը:

Զեյթունի կիսանակալս վիճակը: Զեյթունի ինքնապաշտպանությունը:

55. Ռուս-թուրքական 1877 - 1878 թթ. պատերազմը:

Պատերազմի պատճառները: Պատերազմի ընթացքը:

56. Հայկական հարցի միջազգայնացումը:

Սան Ստեֆանոյի պայմանագիրը: Հայկական հարցի առաջացումը:

57. Հայ ազգային կուսակցությունները

Արևնական կուսակցություն: Հնչակյան կուսակցություն: Հայ հեղափոխական դաշնակցություն:

58. Հայդուկային շարժումը:

Հայդուկային շարժումը:

59. Ազատագրական շարժումների ծավալումը XX դարի սկզբին:

Առաքելոց վանքի կոիվը: Մասունի ինքնապաշտպանությունը:

60. Հայ-թաթարական կոիվները

Հայ-թաթարական (ադրբեջանական) ընդհարումները:

61. Հայկական հարցը 1912 - 1914 թթ.:

Հայկական հարցը 1912 - 1914 թթ.: Հայկական բարենորոգումների խնդիրը և ռուս-թուրքական համաձայնագիրը:

62. Հայ ժողովուրդը Առաջին աշխարհամարտի տարիներին:

Կամավորական շարժումը:

63. Հայոց Մեծ եղեռնը:

Հայերի ցեղասպանության երիտթուրքական ծրագիրը: Ցեղասպանության իրագործումը:

64. Ինքնապաշտպանական հերոսամարտերը 1915 թվականին:

Վանի ինքնապաշտպանությունը: Սուևտիայի հայության գոյամարտը:

65. Արևմտահայերի և արևելահայերի առաջին համագումարները:

Արևմտահայերի և արևելահայերի առաջին համագումարները:

66. Խորհրդային Ռուսաստանը և Հայաստանը:

«Թուրքահայաստանի մասին» հրովարտակը: Բրեստ-Լիտովսկի հաշտությունը և Տրապիզոնի բանակցությունները:

67. Մայիսյան հերոսամարտերը:

Թուրքական զորքերի ներխուժումը Արևելյան Հայաստան:

68. Մայիսյան հերոսամարտերը:

1918 թ. Մայիսյան հերոսամարտերը և դրանց պատմական նշանակությունը:

69. Հայկական մշակույթը XIX դարի երկրորդ կեսին և XX դարի սկզբին:

Դպրոց: Գիտություն:

70. Հայկական մշակույթը XIX դարի երկրորդ կեսին և XX դարի սկզբին:

Թատրոն: Երաժշտություն: Կերպարվեստ:

71. Հայկական գաղթավայրերը նոր շրջանում:

Պարսկաստանի հայկական գաղութները: Հնդկաստանի հայկական գաղութները: Եգիպտոս:

ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ՇՐՋԱՆ

72. Հայոց անկախ պետության կայացումը:

Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը: Բաթումի պայմանագիրը: Իշխանության մարմինների ստեղծումը:

73. Ներքին կայունությանը սպառնացող վտանգները:

Թուրք-թաթարական խռովությունները: 1920 թ. Մայիսյան ապստամբությունը:

74. Հայաստանի Հանրապետության միջազգային դրությունը 1918 - 1920 թթ.:

Հանրապետության միջազգային դրությունը (1918): Հայ-վրացական հարաբերությունները: Հայ-ադրբեջանական հարաբերությունները:

75. Հայկական հարցը Փարիզի խաղաղության խորհրդաժողովում:

Հայկական պատվիրակությունները Փարիզի կոնֆերանսում: Ման Ռեմոյի խորհրդաժողովը: Սերի պայմանագիրը:

76. Հայաստանը ռուս-թուրքական հարաբերությունների ոլորտում:

Հայ-ռուսական հարաբերությունները: Հայ-ռուսական բանակցությունները Մոսկվայում և դրանց ձախողումը: Քեմալական շարժումը և խորհրդա-թուրքական մերձեցումը:

77. 1920 թ. թուրք-հայկական պատերազմը:

Թուրք-հայկական պատերազմը: Ալեքսանդրապոլի պայմանագիրը: 1920 թ. դեկտեմբերի 2-ի Երևանի համաձայնագիրը:

78. Խորհրդային վարչակարգի հաստատումը:

Իշխանության մարմինների ստեղծումը: Փետրվարյան ապստամբությունը և քաղաքացիական կռիվները:

79. Խորհրդային Հայաստանը Անդրդաշնության և ԽՍՀՄ-ի կազմում:

Հայաստանի առաջին Սահմանադրությունը: Անդրկովկասյան դաշնության և ԽՍՀՄ-ի կազմավորումը:

80. Խորհրդային Հայաստանի տարածքային հիմնախնդիրները (1920 - 1922 թթ.):

Լոռու և Ջավախքի խնդիրը: Նախիջևանի հիմնախնդիրը: Ջանգեզուրի հերոսամարտը: (1920 թ. վերջ - 1921 թ. հուլիս) Գարեգին Նժդեհ: Արցախի հիմնախնդիրը:

81. Խորհրդային Հայաստանի տարածքային հիմնախնդիրները (1920 - 1922 թթ.):

Հայաստանի տարածքային պահանջները: Հայկական տարածքների հարցը 1921 թ. մարտի 16-ի Մոսկվայի և հոկտեմբերի 13-ի Կարսի պայմանագրերում:

82. Տնտեսության վերականգնումը և զարգացումը:

Ինդուստրացման գործընթացը: Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացումը:

83. Քաղաքական բռնությունները և հալածանքները:

Կոմունիստական կուսակցության մենիշխանությունը: Քաղաքական բռնությունները:

84. Հայկական սփյուռքի ձևավորումը:

Հայկական սփյուռքի առաջացումը: Հայկական Սփյուռքի ձևավորումը:

85. Հայ ժողովուրդը Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին:

Ֆաշիստական Գերմանիայի հարձակումը ԽՍՀՄ-ի վրա Հայկական դիվիզիաների կազմավորումը և նրանց մարտական ուղին:

86. Խորհրդային Հայաստանի մշակույթը (1920 – 1945 թթ.):

Զանգվածային անգրագիտության վերացումը: Հանրակրթական դպրոցը:

87. Խորհրդային Հայաստանի մշակույթը (1920 – 1945 թթ.):

Գիտության զարգացումը:

88. Խորհրդային Հայաստանի մշակույթը (1920 – 1945 թթ.):

Կերպարվեստը: Երաժշտությունը: Թատրոնը և կինոն: Ճարտարապետությունը:

89. Հայկական հարցի վերաբացումը:

Հայկական հարցի վերաբացումը Երկրորդ աշխարհամարտից հետո:

90. Մեծ հայրենադարձությանը:

1946 – 1948 թթ. «մեծ ներգաղթը»:

91. Խորհրդային Հայաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքը:

Անհատի պաշամունքի դատապարտումը: Ազգային զարթոնքը: Խորհրդային Հայաստանը «լճացման տարիներին»:

92. Արցախյան շարժման սկիզբը:

Ղարաբաղյան ազատագրական շարժումը: Սուվզախիթյան ողբերգությունը:

93. Համազգային շարժման վերերը:

Ազատագրական շարժման վերելքը: Հայերի բռնագաղթեցումը Ադրբեջանից:

94. Ազատագրական պայքարի զինված փուլը:

Պատերազմական գործողությունների սանձազերծումը Ադրբեջանի կողմից:

95. Հայաստանի Հանրապետության անկախության գործընթացը:

Հայաստանի անկախության հռչակագիրը:

96. Հայաստանի Հանրապետության ամրապնդման գործընթացը:

Հայաստանի Հանրապետության անկախության հռչակումը: Մահմանադրության ընդունումը:
Հայոց ազգային բանակը:

97. ՀՀ միջազգային դրությունը և արտաքին քաղաքականությունը:

Նորանկախ հանրապետության միջազգային ճանաչումը: Հայաստանի արտաքին քաղաքականությունը: Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը: